TÄYDENNYS LAUSUNTOON

Aihe: Ympäristövaliokunta perjantai 13.10.2023 klo 09.30 / HE 41/2023 vp / Asiantuntijapyyntö
Pääteema tässä kuulemisessa: ympäristön- ja luonnonsuojelu

Metsäbiotalouden tiedepaneeli

Riikka Paloniemi, Antti Asikainen

Ympäristövaliokunnan kuulemisessa valiokunnan puheenjohtaja esitti asiantuntijoille kaksi lisäkysymystä, joihin vastaamme tässä metsäbiotalouden tiedepaneelin näkökulmasta.

1) Mihin mahdollista lisärahoitusta kannattaisi kohdentaa?

Metsäbiotalouden tiedepaneelin näkemyksen mukaan lisärahoituksella tulisi tavoitella yhtäaikaisia hyötyjä kolmella eri osa-alueella: luonnon monimuotoisuuden parantaminen, ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen sekä metsäbiotalouden edistäminen.

Metsäbiotalouden tiedepaneeli katsoo, että kaikkia kunnianhimoisia tavoitteita ei ole mahdollista saavuttaa samaan aikaan, ellei toimia onnistuta kohdentamaan valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti vaikuttavasti ja kustannustehokkaasti.

Paneelin näkökulman mukaan tätä olisi hyvä edistää aktiivisesti eri hallinnonalojen yhteistyössä, ja luonnon monimuotoisuusstrategian laajamittainen ja vaikuttava valtakunnallinen ja alueellinen koordinaatio sekä alueellinen ja paikallinen toimeenpano toimisivat todennäköisesti tämän yhteistyön alustana erinomaisesti.

Tätä tukee talousarvion kohta: ”Luonnon monimuotoisuuden kato pysäytetään ja sen suotuisa tila turvataan ilmastoviisaasti vuoteen 2030 mennessä toimeenpanemalla uusi luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia ja toimintaohjelma, toteuttamalla Helmi-elinympäristöohjelmaa, METSO-ohjelmaa sekä tehostamalla muita toimia lajien ja luontotyyppien suojelemiseksi. Toimien vaikuttavuuden lisäämiseksi toimeenpannaan uudistettua luonnonsuojelulainsäädäntöä. Vähennetään luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvia paineita ja edistetään luonnonvarojen kestävää käyttöä sekä monimuotoisuuden huomioon ottavaa biotaloutta.”

Luonnon monimuotoisuusstrategian toimeenpanon koordinointiin, jalkauttamiseen ja vaikuttavuuden arviointiin on hyvä varata riittävät resurssit. Näin pystytään edistämään alueellisten ja paikallisten toimijoiden yhteistyön voimin mm. seuraavia tavoitteita:

- Luonnon monimuotoisuuden suojelu kohdennetaan niin, että laadukkaat suojelualueet muodostavat tarkoituksenmukaisesti kytkeytyneitä kokonaisuuksia ja edelleen laadukkaan vihreän infrastruktuurin rungon.
- Yhdistämällä suojelualueiden läheisyyteen luonnonhoitoa ja heikentyneiden luontotyyppien ennallistamista päästään toimien kustannustehokkuuteen ja vaikuttavuuteen.

- Talousmetsissä on tavoiteltava entistä enemmän puuntuotannon sekä ilmasto- ja ympäristöpalveluiden ja luontopohjaisten ratkaisujen yhteistuotantomahdollisuuksia. Myös talousmetsien osalta voidaan tehdä alueellista kohdentamista sen mukaan toimivatko alueen metsät esimerkiksi ikärakenteen takia tehokkaasti hiilinieluina vai edistävätkö ne luonnon monimuotoisuuden kytkeytyneisyyttä osana luonnonsuojelualueiden verkostoa. Monimuotoisuustoimien kohdentamisessa on otettava huomioon myös metsätuhoriskit ts. vältettävä toimia, jotka johtavat tuhoriskien kohoamiseen.
- Luontokäynnit edistävät tutkitusti ihmisten terveyttä ja hyvinvointia. Monimuotoinen luonto on myös tärkeä vetovoimatekijä virkistyskäytössä ja luontomatkailussa. Luonnon monimuotoisuuden suojelun alueiden priorisoinnissa tulisi ottaa huomioon virkistys- ja luontomatkailunkäytön mahdollisuuksien vahvistaminen, joka tukee ja monipuolistaa suojelualueiden tuottamia yhteiskunnallisia hyötyjä.

2) Kuinka pitkällä olemme systeemisessä muutoksessa?

Valiokuntakuulemisessa toivottiin lisäselvitystä luontotyyppien uhanalaisuudesta. Luonnon tilan kehitys onkin yksi hyvä indikaattori systeemisen murroksen vaikutuksille ja vaikuttavuudelle, sille, seuraako toiminnan ja toimintatapojen kehittymisestä toivottuja positiivisia vaikutuksia.

Suomessa elävistä eliölajeista noin 42 prosentille metsä on ensisijainen elinympäristö. Näistä lajeista noin kymmenesosa on luokiteltu uhanalaisiksi. Suomen metsäluontotyypeistä puolestaan 76 % (lukumääräisesti) on uhanalaisia. Uhanalaisten metsäluontotyyppien osuus on Etelä-Suomessa suurempi kuin Pohjois-Suomessa. (Lisätietoa löytyy täältä: Metsäluontotyyppien uhanalaisuus (ymparisto.fi) Luontotyyppien uhanalaisuus perustuu luontotyyppien laadun heikentymiseen. Niiden luontaiset ominaispiirteet ovat heikentyneet. Esimerkiksi lahopuun määrä on vähäinen ja lehtipuun osuus on pieni. Toisaalta vanhojen metsien kohdalla myös pinta-alan väheneminen on aiheuttanut tiettyjen lajien uhanalaisuutta.

Systeemisen murroksen tarkastelun näkökulmasta uhanalaisten lajien ja luontotyyppien lisäksi myös talousmetsien luonnon tila on tärkeä tarkastelukohde. Viime vuosikymmeninä lahopuun ja lehtipuun määrä on kehittynyt suotuisaan suuntaan Etelä-Suomen metsissä. Esimerkiksi hömötiaisen uhanalaistuminen ja palokärjen runsastuminen kertovat metsien laadun muutoksesta ja metsätalouden kumulatiivisista vaikutuksista viimeisten vuosikymmenten aikana. Myös ilmastomuutos vaikuttaa Suomen metsiin ja luontoon kokonaisuutena jo nyt merkittävästi aiheuttaen muutoksia lajistossa ja kasvillisuuden runsaussuhteissa. Systeemisen muutoksen etenemisen arvioimiseksi tulisikin pystyä arvioimaan tämänkaltaisia kerrannaisvaikutuksia ja kokonaisvaikutuksia, jotta kyetään tunnistamaan tekijät, joihin voidaan vaikuttaa ja tekijät, joihin joudutaan sopeutumaan.

Jotta kestävyysmurroksen systeeminen arviointi ja tukeminen olisi mahdollista tulisi T&K-rahoitusta kohdentaa mallien ja menetelmien rakentamiseen, jotta konkreettisten tavoitteiden toteutukselle olisi tarvittava tietopohja. Lisäksi T&K-rahoitusta tulisi kohdentaa kestävyysmurroksen systeemisen etenemisen ja luonnon monimuotoisuuden turvaamistoimien vaikuttavuuden arviointiin. Näin olisi mahdollista saavuttaa nykyistä parempi ymmärrys toiminnan vaikutuksista.